

Virolaisten kulttuuriyhteydet

FELIX J. OINAS *Kalevipoeg kütkeis ja muid esseid rahvaluulest, mütoloogias ja kirjandusest.* Mana, Toronto, Canada, 1979. 248 s.

Felix J. Oinas, Indianan yliopiston slaavilaisten kielten ja kirjallisuuden professori, on syntynyt Tartossa 6. maaliskuuta 1911 ja vietti siis äskettäin 70-vuotismerkkipäiväänsä. Suomalaisille Felix J. Oinas on jo kauan ollut ulkomaaisista tutkijoista se, jonka puheenvuoroja kansanperintestämme tarkkaavimmin kuunnellaan, kuten Matti Kuusi viimesyksyisen vierailuluennon yhteydessä totesi. Oinaksen tutkimuksia suomalais-slaavilaisista kansanrunoyhteyksistä on julkaistu mm. FF Communications -sarjassa (1969), ja hän on toimittanut monia huomattavia kansainvälisiä julkaisuja, joista mainittakoon viimeksi ilmestyneet *Heroic Epic and Saga* (1978) ja *Folklore, Nationalism and Politics* (1978).

Kalevipoeg kütkeis -teos sisältää 17 artikkelia, jotka keskittyvät enimmäkseen virolaiseen folkloreeseen. Osa niistä on ennen julkaisemattomia, jotkut ovat ilmestyneet virolaisissa julkaisuissa, muutama FFC:ssä ja Kalevalaseuran vuosikirjoissa, yksi tutkielma aiemmin Virittäjässä (Tähemõrsja, 1974).

Kirjoittaja lähtee liikkeelle häntä kauan kiehtoneesta tutkimusaiheesta, Kalevipoeg-epoksesta, jossa esiintyvä vangitsemisteema on erityisen kiintoisa. Kreutzwaldin Kalevipoeg-epokseen sisältyvät myös säkeet, jotka ovat toisen tutkielman aiheena,

kehotukset sotaanlähtijälle. Nuorukaista kielletään astumasta rivissä liian eteen tai liian taakse, »keskimmäiset kotiin tulevat». Oskar Loorits katsoi tällaisten runoaiheiden kuvastavan virolaisten pasifistisia asenteita, jotka taas olivat syynä sankari-epiikan puuttumiseen Virosta. Oinas osoittaa näiden Sotasanomat-runoon sisältyvien ohjeiden olevan lainaa ukrainalaisilta ja valkovenäläisiltä. Hän huomauttaa myös virolaisen runouden lyiris-eppeisestä luonteesta mutta pitää selityksenä, varmaan oikeaan osuen, sitä että laulajina Virossa esiintyvät naiset ja tytöt. Setukaisfolkloreä esitellessään Oinas ottaa puheeksi setukaisten läheisen traditioyhteyden Inkeriin ja vatjalaisiin. Vesitiet ovat luoneet yhteyksiä, ne eivät erottaneet ihmisiä.

Oinas puuttuu myös meillä vilkkaana virinneeeseen keskusteluun Jumin alkupeirästä ja tähdentää erityisesti Latvian jumitradition merkitystä. Toinen myyttitutkimus koskee jo Faehlmannin julkaisemaa Koit ja Hämarik -runoa, jolle löytyy vastineet indoeurooppalaisesta mytologiasta. Oinaksen lähtökohtana voi olla myös yksi kiintoisa detalji, esim. vanhoissa runoissa tavattava ele, käsin yhteen lyöminen kauhun ja hämmästyksen osoituksena, jolle sillekin on vastineita ukrainalaisissa ja mordvalaisissa lauluissa.

Vanhan runouden ohella Oinasta kiinnostaa kansainvälinen tarinaperinne. Hän käsittelee tarinoita Viron susista, karjalaiseen metsänhaltijatradiioon liittyviä kertomuksia ja virolaisia vainolaistarinoita. Niissä harvoin ilmaistaan rosvoilevien vihollisten kansallisuutta, mutta paikallis-

Kirjallisuutta

tarinain repliikit osoittavat ryöstäjät tataareiksi. Pohjois-Venäjällä ja Siperiassa kerrotaan tarinoita tšuudien joukkoitsemurhasta, itsensä hautaamisesta maan alle. Tässäkin on kyseessä kansainvälinen tarinaperinne. Jonestownissa Guyanassa satunut 900 hengen joukkoitsemurha saa Oinaksen arvelemaan, että jokin massapsykoosi olisi voinut vanhalle tarinastolle tarjota reaalisen alkuaihelman.

Jotkut tutkielmat liittyvät kirjallisuudentutkimuksen alaan: Oinas valaisee August Kitzbergin draaman Libahunt (1912) perinnetaustaa samoin kuin Oskar Lutsin näytelmien Ülemiste vanake (1916) ja Sootuluke (1919) syntymistä; viimeksi mainitussa hän näkee Hero ja Leandros-aiheen vaikutusta. Friedebert Tuglasin näytelmään »Felix Ormusson» Oinas katsoo Ivan Turgenevin tarjonnan tiedostamattoman esikuvan.

Oinaksen tutkijankiinnostuksen, sekä folkloristisen että lingvistisen, laajasta alasta on osoituksena hänen tänä vuonna valmistunut, Ronald F. Feldsteinin toimittama bibliografiansa (Indiana University Folklore Institute Monograph Series). Syvällisen ja laajan kielitaitonsa avulla Oinas on tuonut suomalaisen perinteen tutkimukseen arvokkaan panoksen selvittämällä vanhan perintemme slaavilaisia yhteyksiä. Muuten tämä tärkeä erikoisala onkin V. J. Mansikan jälkeen jäänyt meillä paljolti kesannoksi.

Leea Virtanen